

15. Назаренко К.Ю. Розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. Дніпро, 2016. 218 с.

Надійшла до редакції 23.03.2018

SUMMARY

Kyryukha D.Ye. Nature and system of forensic description of crimes related to establishment or running of brothels and pimping. The article deals with of some aspects of the investigation of criminal offenses on the facts of creating or running brothels and procuring for fornication. The emphasis is placed on the role and place of forensic characteristics of these criminal acts in the method of their investigation.

The structure of the forensic characterization of crimes related to the establishment or running of brothels and pimping consists of the following elements: typical methods of committing crimes, the situation of crimes, a typical trace picture, the typical person of the offender, typical motives and the purpose of committing crimes.

Keywords: *creating or running brothels, criminalistic characteristic, crime situation, criminal offense.*

УДК 343.985

Коцюба С.А. ©

здобувач

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

DOI: 10.31733/2078-3566-2018-1-178-182

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СЛІДОВОЇ КАРТИНИ У СПРАВАХ ПРО НЕЗАКОННЕ ЗАВОЛОДІННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЕМ ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОЄЮ

У статті досліджується слідова картина у кримінальних провадженнях щодо незаконного заволодіння військовослужбовцями вогнепальною зброєю. Автором зазначається, що під час судового розслідування слідчого цікавить не термінологічне значення досліджуваних об'єктів, а їх змістове наповнення, котре повинно мати сукупність слідів (матеріальних та ідеальних), що були залишені під час вчинення злочину, тому на погляд автора у науковій дискусії більш прийнятним є термін слідова картина а не слідова обстановка. Знання слідової картини як елементу криміналістичної характеристики незаконного заволодіння вогнепальною зброєю має істотне значення під час розслідування цих злочинів, оскільки дозволяє слідчому заповнювати пробіли малоінформативної слідової картини на початковому етапі розслідування. Слідова картина відіграє важливу роль і набуває особливого значення, коли між нею і іншими елементами криміналістичної характеристики виявляються кореляційні зв'язки, які дозволяють прогнозувати наявність невідомих елементів при наявності низки відомих.

Ключові слова: *вогнепальна зброя, криміналістична характеристика, незаконне заволодіння, слідова картина.*

Постановка проблеми. Центральним елементом криміналістичної характеристики незаконного заволодіння військовослужбовцем вогнепальною зброєю є слідова картина кримінального правопорушення. Слідова картина тісно переплітається із такими елементами криміналістичної характеристики як спосіб учинення злочину та його обстановка. Це зумовлено тим, що слідова інформація залишається в конкретній обстановці після вчинення суспільно небезпечного діяння. Завдяки дослідженню цієї інформації можливе встановлення безпосереднього способу учинення незаконного заволодіння зброєю. Детальне вивчення слідової картини злочину дозволяє слідчому швидко висувати версії стосовно злочинної події, зібрати вичерпні дані про особу злочинця, встановити об'єктивні дані під час розслідування незаконного заволодіння вогнепальною зброєю.

Слідова картина відображає в матеріально фіксованій формі усі обставини досліджуваної злочинної події, що належать до предмета доказування і представляють сукуп-

ний слід цієї події. Матеріальна обстановка кримінального правопорушення є потенційним слідодонісцем, а слідова картина виділеною в матеріальній обстановці цілісною системою джерел актуальної криміналістичної інформації.

Аналіз останніх публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Теоретичні основи до вивчення слідової картини злочину як елемента криміналістичної характеристики були закладені у роботах таких вчених як Ю.П. Аленін, Р. С. Белкін, П. Д. Біленчук, В. К. Весельський, Д. В. Гребельський, А. В. Іщенко, О. М. Колесніченко, В. О. Коновалова, В. С. Кузьмічов, М. В. Салтевський, Р.Л. Степанюк, С.С. Чернявський, В. Ю. Шепітько та ін. Сучасний етап розвитку науки криміналістики у цій сфері спонукає вивчення проблематики слідової картини окремих категорій злочинів, у тому числі незаконного заволодіння військовослужбовцями вогнепальною зброєю, яка на сьогоднішній день залишилась поза увагою науковців. Особливо це питання набуває вагомого значення в умовах проведення антитерористичної операції на Сході держави.

Метою даної статті є визначення й окреслення змісту слідової картини незаконного заволодіння військовослужбовцями вогнепальною зброєю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим елементом криміналістичної характеристики незаконного заволодіння військовослужбовцем зброєю є його слідова картина. Характеризуючи зв'язок слідів злочину з обстановкою їх учинення, слід зазначити, що подія злочину та підготовка до нього (в усіх його фазах) відбуваються у певній обстановці, елементи якої залишають власні сліди зовні, що можуть бути виявленими й дослідженими під час розслідування кримінального правопорушення. Знання механізму утворення слідів, їх класифікації дозволяє судити про спосіб вчинення військовослужбовцем окремих дій, результатом яких є певні сліди, і про особливості об'єктів, що утворюють ці сліди.

На підставі узагальнення правоохоронної практики можна зробити висновок, що неможливо учинити кримінальне правопорушення, не залишивши при цьому тих або інших слідів. Незалежно від рівня досвідченості особи злочинця (військовослужбовця), він не в змозі повністю знищити сліди кримінального діяння. На думку С. В. Головкина [1], щоб вилучити зі слідів криміналістично значиму інформацію, треба знати їх характеристику, механізм утворення, встановити локалізацію, форму існування у часі та просторі. Завдяки сліду здійснюється встановлення того факту, що у минулому причетним до взаємодії з іншими об'єктами був той самий об'єкт, що досліджується зараз [2, с. 240]. На нашу думку, це визначає їх безумовне найвагоміше значення у пошуку винного та встановленні об'єктивних даних щодо злочинної події.

На підставі узагальнення думок учених, можна дійти висновку, що під слідовою картиною слід розуміти сукупність матеріальних змін, які є наслідками злочинної події; зміну обстановки, пов'язану із появою або зникненням предмета; зміну стану предмета (сюди увійшли як поява на предметах слідів-відображень, так і руйнування предметів; частини яких-небудь предметів (твердих, рідких, сипких); запахи людей, тварин, речовин та ін.

Розглядаючи зазначений елемент у складі криміналістичної характеристики злочину, вчені пропонують широке та вузьке розуміння слідів. Так, І.С. Андреев, Г.І. Грамович, М.І. Порубов і М.В. Салтевський зазначили, що названа категорія включає опис матеріальних й ідеальних слідів-відображень на момент вчинення злочину [3, с. 420; 4, с. 45]. У вузькому розумінні під слідами розуміють так звані залишкові явища, які являють собою матеріально фіксовані відображення зовнішніх ознак одного об'єкта на іншому.

До слідів злочину в широкому розумінні О.Н. Колесніченко включав зміни у речовій обстановці місця події; сліди-відображення; предмети-речові докази; документи-письмові докази; осіб, що можуть бути допитані в якості свідків [5, с. 39].

На думку В.О. Коновалової, «слідова картина» злочину є новим елементом криміналістичної характеристики і є комплексом слідів, що відображає картину події злочину [6, с. 25].

А.Ф. Волобуєв сліди у складі криміналістичної характеристики злочинів окремого виду окреслює як різноманітні зміни, що вносяться ними в навколишню обстановку [7, с. 374].

Продовження цих поглядів можна знайти і у інших авторів, зокрема, А. П. Шеремет зазначає, що в криміналістичній характеристиці слідова картина охоп-

лює: зміни в речовій обстановці місця події злочину. Ці зміни, відображаючи дії злочинця, потерпілого та інших осіб, дії знарядь, засобів і механізмів, полягають у порушенні початкового стану, місцезнаходження, структури різних об'єктів, що складають речове середовище, в якому вчинено злочин; сліди відображення (сліди рук, ніг, інструментів тощо); предмети – речові докази, в тому числі документи, речі і мікрочастини [8, с. 344].

Р.С. Белкін пропонував інформацію, носієм котрої є слід, поділяти на особистісну (інформацію про людину як об'єкт чи суб'єкт процесу слідоутворення), речову (інформацію щодо відображуваного та такого, що відображує, предметів) й операційну (інформація про операцію, що призвела до утворення сліду, тобто про механізм слідоутворення) [9, с. 63].

Можна погодитися з В.П. Бахіним і В.Г. Гончаренко, на думку яких, виявлення та фіксація слідів кримінального правопорушення є однією із основоположних операцій слідчої діяльності, яка значною мірою визначає позитивний чи негативний результат досудового розслідування. Для утворення та виявлення слідів злочину характерними є певні закономірності, врахування і використання яких дозволяє вести цілеспрямоване виявлення, збирання та фіксацію доказової інформації. Найбільш важлива роль серед них належить закономірностям, які виявляються в утворенні слідів взаємодії і взаємодіюванню об'єктів, що пов'язані з подією злочину. Керуючись ними, слідчий шукає і використовує сліди перебування певної особи на місці злочинної події, сліди застосування певних знарядь злочину, сліди дій конкретним способом тощо [10, с. 5].

Р.С. Белкін, В.П. Лавров і І.М. Лузгін, аналізуючи закономірні зв'язки між окремими елементами криміналістичної характеристики кримінального правопорушення, зазначали, що вони встановлюються завдяки вивченню слідів злочину, в яких відображаються дії правопорушника, ознаки його самого чи потерпілого, ознаки знарядь злочину, використаних винним та ін. [11, с. 301-302].

Узагальнюючи наукові погляди вчених стосовно проблемних питань криміналістичної характеристики окремих видів злочинів, можна дійти висновків, що більшість з них наголошують на необхідності вживання замість терміну «слідова картина злочину» - поняття «слідова обстановка злочину», аргументуючи це тим, що останній включає в себе та об'єднує у собі час, місце, обставини та обстановку учинення кримінального правопорушення.

На думку Г. М. Буканова, для кожного виду кримінального правопорушення можна вирізнити групи характерних (типових) слідів як системи змін, що настають у результаті подій відповідного роду, виду. На думку вченого, типові сліди – це збірні категорія, що включає будь-які сліди, що можуть мати місце при учиненні певного виду кримінального правопорушення. У кожному ж конкретному випадку обстановка місця події може містити лише деякі сліди злочину з такого переліку типових. У той же час, злочинець може утворити сліди, які не є типовими, що мають незвичайний вид. Відзначені розходження дозволяють простежити співвідношення: частковий збіг понять «типові сліди події» («слідова картина злочину») і «обстановка місця події» (зокрема, її зміни, викликані подією, що відбулась) [12, с. 128-129].

На нашу думку, такий підхід є повною мірою необґрунтованим і не відповідає сучасним потребам правоохоронної практики, тому що, під час досудового розслідування незаконного заволодіння військовослужбовцем зброєю слідчого цікавить не термінологічне значення досліджуваних об'єктів, а їх змістове наповнення, котре повинно мати сукупність слідів (матеріальних та ідеальних), що були залишені під час вчинення кримінального правопорушення.

Зважаючи на це, більш прийнятним у цьому випадку, на нашу думку, є термін «слідова картина».

Досліджуючи слідову картину незаконного заволодіння вогнепальною зброєю та комплектуючими для неї, П.Д. Біленчук, О.П. Дубовий, М.В. Салтєвський, П.Ю. Тимошенко зазначали, що сліди зброї різноманітні і залежать від багатьох факторів, зокрема: а) моделі зброї; б) використовуваних боєприпасів; в) умов учинення злочину; г) дій, які виконує суб'єкт для приховування слідів злочину.

На думку вчених, сліди зброї - це, насамперед, сліди-предмети: зброя, боєприпаси, різні речі (шомпол, протирка, кобура, пакувальний матеріал, в якому зберігалась зброя, наприклад, тканина, папір, дерево). Сліди-предмети - це патрони з осічкою, гільзи, дріб, пижі, прокладки, незгорілі порошинки, сліди кіпті. Крім того, сліди зброї - це сліди взаємодії зброї, боєприпасів з предметами середовища (оточення): пробоїни,

вм'ятини, зруйновані предмети (скляні, керамічні), зрештою, це сліди на тілі людини, розриви, кіпоть на тканинах (поясок обтирання), укорінені порошокинки, опіки тощо. Сліди кіпті можуть залишатись на об'єктах, які були в зоні дії порохових газів, а саме на тілі і одязі особи, яка стріляла, і осіб, які були присутні при цьому [13, с. 292-293].

Можна погодитися з думкою вчених-криміналістів, які зазначають, що усі види злочинної поведінки з вогнепальною зброєю можна умовно віднести до так званих «мирних», не насильницьких видів незаконного обігу зброї, які істотно відрізняються від насильницьких злочинів. У зв'язку з цим, місце вчинення кримінального правопорушення це ще одна важлива складова слідової картини [14].

Слід зазначити, що під час незаконного переміщення вогнепальної зброї через перепускні пункти злочинці можуть вдаватися до насильницьких дій, у разі викриття місця приховування (схованок, безпосередньо при собі в предметах одягу, в супутніх предметах або зберігання і переміщення в транспортних засобах) вогнепальної зброї. При цьому злочинець, як правило затрачає певні зусилля на вивчення передбачуваного маршруту руху, що припускає попереднє спостереження за характером дій та пересування відповідних правоохоронців. Як показує судово-слідча практика, активні дії злочинців як правило досягаються шляхом: висловленням погрози застосування насильства, що супроводжується демонстрацією серйозності намірів здійснити свою погрозу, наприклад, приведенням наявної вогнепальної зброї в бойовий стан, застосуванням насильства, не небезпечного для життя й здоров'я, нанесення тілесних ушкоджень, які позбавляють жертву можливості подальшого опору, удари по голові, інших життєво важливих органах. Це, у свою чергу відображається у свідомості очевидців або в матеріальній обстановці місця нападу. Тому під час розслідування зазначених фактів на місці події можуть залишатись сліди, що є типовими і для інших категорій злочинів: недопалки, сліди рук, ніг, інструментів, транспортних засобів та моторного чи трансмісійного мастила, біологічні виділення тощо. [15, с. 89-92; 16, с. 91-93].

Висновок. Підсумовуючи, слід зазначити, що слідова картина незаконного заволодіння військовослужбовцями вогнепальною зброєю та комплектуючими до неї, характеризується наявністю ідеальних та матеріальних слідів кримінального правопорушення. Джерелом ідеальних слідів є відповідні категорії свідків та потерпілих, а також підозрювані. Матеріальні сліди незаконного викрадення та переміщення вогнепальної зброї можна класифікувати за певними групами. Виявлення та правильне діагностування слідової картини як елементу криміналістичної характеристики незаконного заволодіння військовослужбовцем вогнепальною зброєю має важливе значення під час досудового розслідування вказаного кримінального правопорушення, оскільки дозволяє слідчому (прокурору) заповнювати певні прогалини малоінформативної слідової картини на початковому етапі розслідування. Слідова картина відіграє важливу роль і набуває особливого значення, коли між нею і іншими елементами криміналістичної характеристики виявляються певні кореляційні зв'язки, які дозволяють прогнозувати наявність невідомих елементів при наявності низки відомих. Отже, визначено слідову картину незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, яку запропоновано у вигляді системи даних, де окремо виокремлено сліди, що обумовлюють виникнення типових слідчих ситуацій на початковому етапі досудового розслідування.

Бібліографічні посилання

1. Головкін С. В. Особливості слідової картини при вчиненні шахрайств [Електронний ресурс] / С. В. Головкін. – Режим доступу : <http://corp-lguvd.lg.ua/d120604.html>.
2. Бірюков В.В. Об'єкти криміналістичної ідентифікації, їх класифікація, властивості та ознаки / В.В. Бірюков // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дидоренка. – 2011. – № 4. – С. 238–245.
3. Салтевський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі): підручник. / М.В. Салтевський. – К.: Кондор, 2006. – 588 с.: 32 іл.
4. Андреев И. С. Криминалистика : учеб. пособие / И. С. Андреев, Г. И. Грамович, Н. И. Порубов. – Мн : Вышэйшая школа, 1997.
5. Советская криминалистика. Методика расследования отдельных видов преступлений / [В.К. Лисиченко, В.И. Гончаренко, М.В. Салтевский и др.]; под ред. В.К. Лисиченко. – К.: Выща шк. Головное изд-во, 1988. – 405 с.
6. Коновалова В.Е. Убийство: искусство расследования: монография. / Е.В. Коновалова. – [Изд. 2-е дополн. и перераб.]. – Харьков: Издатель СПД ФЛ Вапнярук Н.Н., 2006. – 320 с.
7. Криміналістика: підручник / [Берназ В.Д., Бірюков В.В., Волобуєв А.Ф.]; за заг. ред. А.Ф. Волобуєва; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х.: ХНУВС, 2011. – 666 с.
8. Шеремет А. П. Криміналістика: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / А. П. Шеремет –

[2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.

9. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы российской криминалистики / Р.С. Белкин. – М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА–ИНФРА·М), 2001. – 240 с.

10. Бахін В. Як розкриваються злочини (Криміналістика у питаннях та відповідях): посібник / В. Бахін, В. Гончарко. – К.: «Хрещатик», 1996. – 199 с.

11. Криминалистика: учебник для высших учебных заведений МВД СССР / под редакцией профессор Р.С. Белкина, В.П. Лаврова, И.М. Лузгина. – М.: Высшая юридическая заочная школа МВД СССР, 1988. – Т. II. – 455 с.

12. Буканов Г. М. Криміналістичний аналіз обстановки місця події / Г. М. Буканов // Тижень науки - 2014. Збірник тез доповідей щорічної науково-практичної конференції серед викладачів, науковців, молодих учених, аспірантів і студентів ЗНТУ, Запоріжжя, 14–18 квітня 2014 р. В 5 томах. Т. 5 / Редкол. : Ю. М. Внуков (відпов. ред.) та ін. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2014. – С. 127-129.

13. Біленчук П. Д., та ін. Криміналістика: Підруч. для слухачів, ад'юнктів, викладачів вузів системи МВС України / П. Д. Біленчук, О. П. Дубовий, М. В. Салтєвський, П. Ю. Тимошенко. За ред. акад. П. Д. Біленчука.- К.: АТІКА, 1998. - 416 с.: іл.

14. Марків І. С. Слідова картина як елемент криміналістичної характеристики незаконного заволодіння вогнепальною зброєю / І.С. Марків [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/e-journals/FP/2011-4/11miczvz.pdf.

15. Мельниченко С. П. Слідова картина незаконного переміщення вогнепальної зброї / С. П. Мельниченко // Прикарпатський юридичний вісник. – 2015. – № 3. – Том 2. – С. 88-95.

16. Мельниченко С. П. Криміналістична характеристика способів незаконного переміщення вогнепальної зброї / С. П. Мельниченко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2016. – Том 3. – Випуск № 2. – С. 90-93.

Надійшла до редакції 21.02.2018

SUMMARY

Kotsyuba S.A. Forensic description of trace pattern of misappropriation of firearms made by serviceman. The article explores the trace pattern of illegal movement of firearms.

The author notes that during a pretrial investigation the investigator is not interested in the terminological value of the studied objects and their substantive content, which must be a set of traces (material and ideal), leaving during the Commission of a crime, so in the eyes of the author in scientific discussion more acceptable is the term trace pattern and not the trace setting. Trace the picture of the illegal movement of firearms is characterized by ideal and material traces of the crime. The source of perfect trails is the relevant categories of witnesses, victims, accused persons (suspects). The material traces the movement of firearms can be categorized in the following groups. Knowledge of the trace of the painting as an element of criminalistic characteristics of illegal movement of firearms is essential during the investigation of these crimes, as dazole investigation to fill in the gaps malopodatliiva trace pattern at the initial stage of the investigation. Trace pattern plays an important role and is of particular importance when between it and other elements of criminalistic characteristics of the detected correlation that allows to predict the existence of unknown elements in the presence of a number of known.

Keywords: *firearms, forensic characterization, illegal movement, trace pattern.*

УДК 343.985

Кузьменко А. С. ©

здобувач

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

DOI: 10.31733/2078-3566-2018-1-182-187

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ДЛЯ ВИЛУЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ З ОСОБИСТІСНИХ ДЖЕРЕЛ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КВАРТИРНИХ КРАДІЖОК, УЧИНЕНИХ РАНІШЕ ЗАСУДЖЕНИМИ ОСОБАМИ

Висвітлено деякі аспекти розслідування квартирних крадіжок, учинених раніше засудженими особами. Розглянуто особливості проведення слідчих (розшукових) дій для вилучення інформації з особистісних джерел для більш швидкого розслідування досліджуваної категорії кримінальних правопорушень.

Ключові слова: *квартирні крадіжки, раніше засуджена особа, організація, тактика, слідчі (розшукові) дії, допит, одночасний допит раніше допитаних осіб.*

© Кузьменко А.С., 2018